

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Fabrikalardan makine sesinden

önce İşçinin Sesi gelecek!

Yıl:14, Sayı: 358, 25 Temmuz 1988

Tek büyük işçi sınıfı!

Tek silah illegal parti!

Tek yol devrim!

1979 yılında partimizde büyük bir kavga patlak vermiş ve bununla birlikte derin bir ayrışma gerçekleşmişti

TKP'DE KAVGANIN TARİHÇESİ VII

Aramıza yeni katılan ve parti içi kavgayı yaşamamış olan yoldaşlarımız, bizden, kavganın tarihçesine ilişkin seçme bilgilerin yeniden yayınlanmasını istemişlerdi. Bu isteği yerine getirmek üzere yayınlamaya başladığımız derleme dizisinin, bu sayımızda yedincisini yayınlıyoruz.

Bundan önceki bölümlerde kavganın örgütsel tarihçesini ele almıştık. Bu sayımızda, kavganın altında yatan ana görüş ayrılıklarını ele almaya başlıyoruz. Bunların en önemlisi, tüm öteki ayrılıkların da göbeğinde duranı, burjuvaziyi değerlendirme konusundaydı. Bu konuda Yürükoğlu yoldaşımızın, gazetenin 113-114. ve 115-116. sayılarında çıkmış olan uzun yazısını bölüm bölüm yayınlıyoruz.

ULUSAL BURJUVAZİ NEDİR?

R. Yürükoğlu

Son aylarda Türkiye'den pek çok yoldaş ulusal burjuvazi konusunu işlememizi istiyor. Biz de bu... yazımızda "ulusal burjuvazi" konusunu ele alacağız.

TKP YAYINLARINDA ULUSAL BURJUVAZİ

Türkiye Komünist Partisi içinde son yıllarda hızla derinleşen Bolşevik-Menşevik ayrımının altında yatan önemli sorun ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısına bağlı olarak Türkiye'de devrimin karakteri ve buna bağlı olarak da liberal burjuvaziye karşı tutumdur. İlginç ama çok anlamlı bir raslantı olarak, aynen devrim öncesi Rusya'da olduğu gibi bizde de liberal burjuvazi konusu, işçi hareketinin devrimci ve kuyrukçu kanatlarını belirleyen ayrımın tam göbeğinde oturuyor. Bu nedenle ulusal burjuvazi konusunu tüm militanlara ve devrimci işçilerin yargısına sunmak gerekiyor.

Ulusal burjuvazi konusunda TKP yayınlarının bir taramasına ayırdığımız bu bölümde çok sayıda alıntı yapacağız. Bunları iki bölümde ele alacağız. Önce, ulusal burjuvazi kavramıyla ne anlatılmak isteniyor, sonra Türkiye'de ulusal burjuvazinin nitelikleri, taşıdığı potansiyel.

Ulusal burjuvazinin tanımı

TKP'nin 3. Programı'ndan iki alıntıyla başlayalım:

"İşçi sınıfının mücadelesi, köylü yığınlarının, orta tabakaların, ulusal burjuvazinin demokratik haklar, ulusal bağımsızlık için yürüttükleri savaşı etkilemektedir" (TKP Program, s.7) (abç).

"Ulusal, liberal burjuvazi, halk yığınlarının ve büyük burjuvazi ile çelişkinin

baskı altında, emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı direnmek zorunluğunu zaman zaman duyuyor. Burjuvazinin her iki kolunu ayıran kesin bir duvar yoktur" (TKP Program, s.7).

Bu alıntılara göre ulusal burjuvazi, a) orta katmanların dışındadır, b) halk kavramının dışındadır, c) burjuvazinin bir kesimidir. Aynı program birkaç sayfa sonra şöyle diyor:

"... Nato'culuk politikası, toplumun orta katmanlarını: Esnafı, küçük tüccarı, ulusal burjuvaziyi, serbest meslek dalının alt sıralarını eziyor" (TKP Program, s.2).

Bu alıntıya göre, ulusal burjuvazi orta katmanlar içinde bir kesimdir. *Atılım*, Mayıs 1975 sayısındaki "Program Amaç" yazısında "burjuvazinin sola açılan, ulusal niteliği olan kanadıyla, orta katmanlarla bağlı kesimiyle savaş ortaklığı kurmak gerek" (abç) diyordu. Bu alıntıda da ulusal burjuvazi orta katmanlara eşitlenmekte ve ayrıca "burjuvazinin sola açılan kesimi" olarak tanımlanmaktadır.

Yine programda şöyle denmektedir:

"Burjuvazinin içinde ayrışma süreci hızlanıyor. Ulusal burjuvazinin, orta tabakaların, işbirlikçi burjuvazi, emperyalizm ve yabancı sermaye ile çelişmeleri, çatışmaları artıyor, sertleşiyor." (TKP Program, s.7).

Bu alıntıya göre ulusal burjuvazi, a) burjuvazinin bir kesimidir, ama, b) orta katmanlar da burjuvazinin bir kesimidir.

Konferans raporunda şu cümleler yer alıyor:

"Halkımızın ezici çoğunluğunun oluş-

turduğu kampta: İşçi sınıfı, köylü, orta katmanlar, çıkarları işbirlikçi burjuvaziye, emperyalizmle, aşırı gerici, cumhuriyet ilkelerine açıktan saldıran çevrelerle karşı karşıya gelmiş olan ulusal burjuvazi dediğimiz kesim var." (abç) (TKP Konferansı, s.29)

Bu alıntıya göre ulusal burjuvazi, a) orta katmanların dışındadır, b) halk kavramının içindedir, c) çıkarları emperyalizmle işbirlikçi burjuvaziye çelişen burjuvazidir.

Atılım'ın Nisan 1976 sayısında yayınlanan "TKP ve Hükümet Sorunu" adlı bir kısacık yazıda ulusal burjuvazi hem "yerli endüstri" hem "burjuvazinin tekeli olmayan, emperyalizme karşı olan kolu" diye iki ayrı biçimde tanımlanmıştır. Birinci tanım, tekelsiz dahil tüm burjuvaziyi ulusal burjuvaziye eşitler. İkincisi, burjuvazinin bir kolu olarak görür.

Ulusal burjuvazi içinde kapsadığı kesimler konusunda TKP yayınlarında dişe dokunur tek bir yazı vardır. *Atılım*'ın Kasım 1975 sayısında yer alan "Ulusal Burjuvazi" adlı yazı şöyle diyor:

"Bazı sol çevreler, ulusal burjuvazi olarak, yalnızca endüstri burjuvazisini görüyorlar. Bu tür anlayış, Komintern'in 7. Kongresine dek TKP sıralarında da yaygındı. Bu görüş, ticaret burjuvazisinin emperyalizmle, endüstri burjuvazisinin ise, ulusal hareketlerle bağı olduğu yolundaki yanlış bir yargıdan geliyordu.

"Kimilerine göre de, burjuvazi, sermayesinin büyüklüğüne göre, ulusal komprador diye ikiye ayrılır. Buna göre orta burjuvaziyi ulusal, büyük burjuvaziyi de komprador saymak gerekir. Çağdaş koşullarda ulusal burjuvazinin belirlenmesi için bu iki ölçüt doğru ve yeterli değildir. Üstelik, Türkiye'de burjuvazinin kendi içindeki ayrışma süreci hızlanmıştır.

"(...)

"Ulusal burjuvazinin toplumsal niteliğini belirlerken, bütün bunları, özellikle emperyalizmle onun arasındaki nesnel çelişkiyi göz önüne almak zorunludur. Çünkü böyle bir yaklaşım, ileri demokratik bir düzen için, proletaryanın politik erkini, hegemonyasını sağlamak için kurmaya çalıştığımız cephenin potansiyel temelini genişletecek ve gerçek boyutlarına ulaştıracaktır. (abç)

Bu alıntı, TKP'deki Menşeviklerin yakasını ele veren bir aşırı cesaret anının ürünü olmalı. Yoksa genel olarak böyle açık konuşmazlar.

Endüstri-ticaret ayrımı *konumuz açısından* anlamsız. Bu ayrım, ticaret burjuvazisinin komprador olduğu, endüstri burjuvazisinin de yeni yeni filizlendiği sömürge ve yarı sömürge ülkeler için anlamındadır. Bu nedenle "7. Kongre filan, filan..." diye yapılan ukalalığın konuya getirdiği hiçbir açıklık yoktur.

Atılım'dan yaptığımız alıntıdan şu sonuçlar çıkıyor: Ulusal burjuvazi, a) yalnızca çıkarları emperyalizmle çelişen endüstri burjuvazisini değil ticaret burjuvazisini de kapsar, b) yalnızca orta burjuvaziyi değil, çıkarları emperyalizmle çelişen büyük burjuvaziyi de kapsar.

Oportünistlerin tanımlarını okuyunca güç de olsa belirli bir sonuç çıkıyor: Ulusal burjuvazi, orta katmanlardan emperyalizme karşı olan büyük burjuvaziye dek uzanan geniş bir yığındır. Hiç olmazsa oportünistlerin "cepheyi genişletmek" için gösterdikleri çabayı kutlamak gerekir.

Türkiye'de ulusal burjuvazinin niteliği

Şimdi alıntılarının ikinci bölümüne, bu geniş "ulusal burjuvazi"nin taşıdığı

niteliklere geçelim.

Atılım, Ocak 1974'de çıkan ve Türkiye halkına fikirlerinin genel bir dökümü anlamını taşıyan *ilk* sayısındaki "TKP ve Ulusal Burjuvazi" adlı yazı ile "ulusal burjuvazi"yi nasıl değerlendirdiğini şöyle ortaya koydu:

"TKP, anayurdun ulusal çıkarlarını savunan, emperyalizme, onunla işbirliği kuran tekellere karşı *demokratik bir düzen, gerçek bir halk hükümeti* için direnen ulusal burjuvazinin her olumlu girişimini desteklemiştir.

"... Memlekette kol gezen zorbalıklara karşı *ulusal bağımsızlık ve demokratik bir düzen* için savaşta ulusal güçlerin omuz omuza vermesi bir zorunluluktur. TKP, ulusal burjuvaziye karşı politikasını buna göre ayarlıyor." (abç)

Atılım, Mart 1974'de "Opörtünizme Karşı Yığımsal Direnme" adlı yazıda CHP hükümeti hakkında şöyle yazdı:

"...işçi sınıfı, emekçi yığınları *yeni hükümetten devrimci bir programın uygulanmasını istiyor*. Bu programın uygulanması zamana muhtaç olabilir. Halk yığınları halkçı bir programı uygulamak isteyen bir hükümete gereken zamanı vermekten yanadır" (abç),

Atılım, Ağustos 1974'de "Anti-Emperyalist Savaş" adlı yazıda şöyle dedi:

"Emperyalizm Türkiye'de yukarıda saydığımız konularda gerilemiştir. Bu gerileme, *TKP'den ulusal burjuvazinin ayık güçlerine kadar açılan bir devrimci, ileri demokratik güçler yelpazesinin bir amaca yönelik savaşının sonucudur...* *Devrimci güçlerin devrimci uyanıklığı kaybettiği, eylem ve işbirliğini gevşettiği* her yerde, emperyalizm her ülkenin şartlarına göre değişik yöntemlerle gerici, faşist, cuntacı hükümetleri dayatma yoluna gidiyor."

Atılım, Mayıs 1974'de "İDD ve Sosyalizm" adlı yazıyla, devrimci bir güç olduğunu söylediği ulusal burjuvazinin *devrimden sonra* kurulacak iktidarda yer alacağını(!) da şöyle açıkladı:

"... Bu demektir ki, kapitalizmden sosyalizme geçişin bu aşamasında işçi sınıfı egemenliğini *burjuvazinin ilerici kolu*, orta tabakalar, devrimci aydınlarla *paylaşacaktır*." (abç)

Opörtünistler, liberal burjuvaziyle al takke ver küllah giderken ülkenin toplumsal ve siyasal ortamında ortaya çıkan gelişmeler için tadını kaçırdı. Sosyal demokrat CHP'nin özellikle DISK içinde yaptıkları opörtünistleri pek çaresiz bir duruma soktu. Hâlâ eskisi gibi, *tüm* "ulusal burjuvazi"ye nağme yağdırmayı sürdürseler çok açık düşeceklerdi. Bu nedenle rotayı kırdılar ve "ulusal burjuvazinin sola açılan kanadı" edebiyatı aldı yürüdü.

Atılım, Eylül 1977 sayısındaki "Ulusal Demokratik Cephe" adlı yazıda şöyle dedi:

"*Ulusal burjuvazinin anti-emperyalist-yurtsever kanadını* giderek işçi sınıfının çevresinde, UDC'de birleştirme olanakları artıyor".

Atılım, aynı sayısında yer alan "Çağrı" adlı yazıda da şöyle dedi:

"İşçi sınıfı, *devriminin bugünkü aşamasında köylülükle, kent orta katmanlarıyla ve ulusal burjuvazinin sola açılan kanadıyla* bir tek ulusal, demokratik cepheye birleşecektir." (abç)

Daha önceki alıntılarda gördüğümüz gibi, opörtünistler ulusal burjuvaziyi "burjuvazinin anti-emperyalist, sola açılan kanadı" olarak tanımlamışlardı. Şimdi çok daha titiz seçiyorlar bağlaşıklarını! Şöyle: Burjuvazinin sola açılan, anti-emperyalist kolu olan ulusal burjuvazinin sola açılan anti-emperyalist kolu!

Neyse, sosyal demokratların sınıfsal işlevi ortaya çıktıkça opörtünistlerin tutumu da iyice "sertleşti". Aralık 1977 sayısındaki "Ulusal Demokratik Cephe Üstüne" adlı yazı ile *Atılım* şöyle dedi:

"Aralarında bütün ayrımlara karşın, sağ kanat sosyal demokratların ve Maocu serüvencilerin dışında — komünist, sosyalist ve sosyal demokrat güçler, birliğin ertelenemez görev olduğu konusunda görüş içindedirler."

Aman! Ne oluyor? Aman demeye kalmadan işler yine değişti! Ağustos 1978 sayısındaki "Gerçek ve Yapay Sorunlar" adlı yazıda yine liberal burjuvazinin *tümü* ilerici-devrimci oldu:

"Başbakan Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisi... *ulusal demokratik güçlerin iş ve eylem birliğini gerçekleştirmek yönünde yeni olanaklar yaratıyor*" (abç).

Madem ki sağ sosyal demokratlar da iyi niyetlerini kanıtladılar, o zaman artık yapılacak şey, CHP'nin de katılacağı, UDC'yi kuracak bir forum(!) toplamaktır. *Atılım*, yine Ağustos 1978 sayısında "TKP MK Plenum Raporu Özeti"nde forum çağrısı yaptı.

Bu dökümden sonra bir noktaya dikkat çekelim. Opörtünistler 1978 öncesinde "ulusal burjuvazi"yi *bir bütün* olarak yüceltiyorlardı. CHP'nin halk sınıflarının üzerine yürümesiyle birlikte buna olanak kalmadı. O zaman çarkettiler, aynı coşkuyla "sola açılan kanat"ı yüceltmeye başladılar. Bu değişim onların doğruya yaklaştıklarını değil, ortama göre konuşan belkemicsiz aydınlar, rüzgar fırdakları olduklarını kanıtlar.

Aynı belkemicsizliğe yukarıdaki alıntılarda bir başka örnek daha var. Aralık 1977'de Ecevit'in başını çektiği sağ sosyal demokratlar ve Maocular güç birliği dışında tutulurken, aynı Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisinden sonra Ağustos 1978'de sağ sosyal demokratlar yine güç birliğine kabul edildiler!

Şimdi opörtünistlere göre "ulusal burjuvazi"nin "üstün yeteneklerini" sıralayalım:

1. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" devrimci bir güçtür, devrimci bir program uygulamaya yeteneklidir.

2. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" gerçek bir halk hükümetinden, ileri demokratik düzenden (ki bu, komünistlere göre devrimle gelecek düzenin adıdır) yanadır.

3. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" anti-emperyalisttir (ki bu, Türkiye'nin bugününde temel olarak emperyalist ekonomik ilişkilerden bağımsızlık demektir).

4. Türkiye'de "ulusal burjuvazi", devrim için kurulacak cephenin temel direklerinden biridir.

5. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" ileri demokratik devrim iktidarında (ki komünistler bunu işçi köylü devrimci demokratik diktatörlüğü olarak belirlemişlerdir) yer alacaktır.

Bu uzun alıntıları yapmak zorundaydık. Başka türlü TKP'nin başını tutmuş opörtünist kliğin ideolojik sefaletini gözler önüne seremezdik.

"ULUSAL BURJUVAZİ"Yİ DOĞRU TANIMLAYALIM

"Ulusal burjuvazi" kavramı, Marks-Engels, Lenin ve Stalin'de başka türlü, Stalin sonrası dünya komünist hareketinde başka türlü kullanılmıştır...

Biz bu yazımızda bu farklı kullanımlar üstünde durmayacağız. *Opörtünistlerin "ulusal burjuvazi" tanımını esas olarak tartışacağız*. Çünkü, Türkiye'de tartışılan konu, ulusal burjuvazi var mıdır, yok mudur sorusudur. Bu soru ancak "ulusal burjuvazi" kavramına ilerici-devrimci bir nitelik verilirse ortaya çıkabilir. Yoksa örneğin, "ulusal burjuvazi" o ulusun burjuvazisi anlamında da kullanılabilir. O zaman "ulusal" sıfatı, "o ulusa ait" anlamına gelir ve de "var mıdır, yok mudur" sorusu anlamsız olur.

Ulusal burjuvazi deyimi değişik anlamlarda kullanılabilir, kullanılmıştır. Bizim opörtünistlerimiz de belirli bir anlamda kullanıyorlar. TKP'nin opörtünist yöneticilerinin anlayışında "ulusal burjuvazi", "iyi hoş-devrimci burjuvazi" demektir. "Ulusal" sıfatı, bir ulusun burjuvası olmayı değil, "ilerici, devrimci, anti-emperyalist" olmayı anlatmaktadır. Bizim bu anlayışa bir eleştirimiz *yoktur*.

Biz *Atılım*'ın karanlıklarında gizlenen opörtünist "liderlerimize" ulusal burjuvazi konusunda *iki* başka noktada karşı duruyoruz.

Birincisi, "ulusal burjuvazi"yi, iyi-hoş-devrimci burjuvazi olarak anlıyorsanız, o zaman bu anlayışı açıkça tanımlamak, kapsadığı toplumsal güçleri açıkça göstermek ve sonra da bu belirlemelere tutarlı kalmak zorundasınız. "Ulusal" sıfatıyla burjuvazinin devrimciliğini ya da dış güçlere karşılığını (anti-emperyalistliğini) varsaymanın kesin tarihsel sınırları vardır. Ve bu tarihsel sınırlar içinde, yine kesin *sınıfsal* sınırları vardır. Siz, herşeyi birbirine karıştırıyorsunuz.

İkincisi, hem "ulusal burjuvazi" deyimini "ilerici-devrimci burjuvazi" anlamında kullanıyorsunuz, hem de, Türkiye'de ulusal burjuvazinin varlığından söz ediyorsunuz.

Özellikle de bu ikinci eleştirdiğimiz yön nedeniyle, "ulusal burjuvazi" konusundaki tutumunuz sizleri çok zavallı Menşevikler yapıyor.

Biz bu yazımızda birinci eleştiri üstünde duracağız.

Şimdi tartışmaya geçelim. Ulusal burjuvaziyi, "anti-emperyalist, devrimci burjuvazi" olarak behirdiğimizde şöyle bir tanım yapabiliriz:

Ulusal burjuvazi, tüm ülkenin nesnel gerekliliklerini dile getiren ve en ağır darbeyi ülkenin gelişmesi önünde engel oluşturan düşmana indirmeyi amaçlayan burjuvazidir. Tüm ülkenin gerçek çıkarlarını, istemlerini dile getirir, ulusal hareketin *sözcüsüdür*.

Tüm ülkenin gerçek çıkarlarını dile getiren ulusal hareketin temsilcisi, öncüsü, sözcüsü, toplumsal gelişmeye bağlı olarak zaman içinde değişmiştir. Kapitalizmin yükseliş çağında, feoda-

liteye, dağınkılığa, yasadızlığa ve zorbalığa karşı savaşırken burjuvazi ilericiydi. Tüm ülkenin gelişmesinin sözcüsü olarak yükselmişti. Çünkü kapitalizm o aşamada toplumun ilerlemesini sağlayan yoldu.

Kapitalizm yeterince güçlenip toplumu egemenliği altına aldıktan sonra gericileşti. Artık burjuvazi, toplumun gerçek çıkarlarının sözcüsü değil, toplumu geri tutan güçtü. Kapitalizm ve burjuvazinin gericileşmesiyle birlikte, proletarya tüm ülkenin gerçek çıkarlarını dile getiren sözcü olarak yükseldi.

Kapitalizmin ilk geliştiği Avrupa'dan özetlediğimiz bu süreç, daha sonra ve çeşitli ulusal ve uluslararası özellikler altında dünyanın öteki bölgelerinde de yinelenmiştir.

Söylediklerimizden anlaşıldığı gibi, kapitalizmin belli bir gelişme aşamasından sonra burjuvazi ilerici niteliğini yitirir, yani tüm ülkenin çıkarlarını dile getiren bir güç olmaktan çıkar.

"Ulusal burjuvazi"yi böylece tanımladıktan sonra, ulusal burjuvazinin *kapsamı* sorununa geçelim.

Ulusal burjuvaziyi "anti-emperyalist, devrimci *burjuvazi*" olarak belirlediğimiz zaman, bu tanımın *bugün* getirdiği belirli ve *kesin* bir kapsamı vardır. Bu kapsamın, bu sınırların dışına çıkılmaz. Oysa opörtünistler kendi getirdikleri tanıma bile tutarlı durmuyorlar. Görelim.

Öncelikle temizlenmesi gereken bir çarpıtma *orta katmanlarla ulusal burjuvazinin ilişkisidir*.

Opörtünistlerin pek çok yazısında küçük kapitalistler orta katmanlar içinde, köylülük ise dışında sayılmakta ve de orta katmanlar küçük burjuvazinin dışında birşey olarak ele alınmaktadır.

Orta katmanlar nedir? Orta katmanlar *küçük burjuvazidir*. Başlıca, köylülükü ve kent emekçilerini içerir. Öğrenci gençlik, memurlar, aydınlar gibi bazı üretim dışı gurupların büyük bölümü de köken, yaşam düzeyi, dünya görüşü nedeniyle bu gurupla birlikte sayılır.

Orta katmanlar, ekonomik konumları gereği proletarya ile burjuvazi arasında orta bir yerde dururlar. Ne işçidirler, ne burjuvaziler. Genel olarak işçi çalıştırmazlar, ya da daha doğrusu, kazançlarının ana bölümü ücretli emek sömürsünden gelmez. Bu onları burjuva sınıfının dışına çıkarır. Öte yanda, üretim aracı sahibi olmaları onları proletaryanın dışına çıkarır.

Kapitalist toplumun *temel sınıfları* burjuvazi ve proletaryadır. Kapitalist toplumun kaderini bu temel sınıfların karşılıklı ilişkileri, savaşmaları belirler. Orta katmanlar, bu iki temel sınıfın dışında *küçük burjuvazi* denilen ara sınıfı oluşturur. Küçük burjuvazi, burjuvanın sermayesi küçük olanı değildir. Küçük burjuvazi, burjuvazi değildir, ayrı bir sınıftır. Aralarında *sınıf çelişkisi* vardır.

Orta katmanlar, yani küçük burjuvazi, tüm geçmiş devrimlerin ve gelecek devrimlerin en temel bir sorunudur. Tüm devrimler gelip küçük burjuvaziye kazanmakta kilitlenir. Opörtünistlerin, devrimin bu en temel bir sorunu üstünde yıllardır hiç durmadıkları halde, sürekli olarak "ulusal burjuvazi" ile uğraşmaları onların Menşevikliğinin en güzel bir kanıtıdır.

İkinci olarak temizlenmesi gereken bir çarpıtma, ulusal burjuvazinin *yerli endüstri burjuvazisi* anlamına kulla-

mlmasıdır.

Batıda kapitalizmin ilk geliştiği dönemde *tüm* yerli burjuvazi "ulusal burjuvazi" idi. Toplumun ileri götüren sınıfı. O dönemde "ulusal burjuvazi" doğal olarak yerli burjuvaziye, yerli endüstri burjuvazisine eşitti.

Ya da az gelişmiş ülkelerde, sömürge ve yarı sömürgelerde, bağımlı ülkelerde kapitalizmin ilk gelişme döneminde yine buna *benzer* bir durum görülür. Yerli endüstrinin ilk gelişmeye başladığı dönemlerde egemen sınıflar feodal toprak ağaları ve komprador burjuvazidir. Gelişen yerli endüstri sermayesinin, komprador ve feodallerle çelişkisi o dönemde özellikle keskindir. Yerli endüstri burjuvazisi bir ölçüde birleşik bir toplumsal güç olarak davranabilmiştir. İşte bu dönemde, yine de çok dikkatli biçimde, "ulusal burjuvazi" yerli endüstri burjuvazisine eşitlemek olabildi.

Dikkatli olmak gerekir çünkü geri kalmış ülkelerde yerli endüstri sermayesi ortaya çıkar çıkmaz, ayrışmaya başlamıştır. Bir bölümü komprador burjuvazinin yerini almıştır. Bu süreçte birlikte yerli endüstri burjuvazisine "ulusal burjuva demek olanağı kalkmıştır.

Oportünistlerin *Atılım*'da imzasız yazılar ardına sığınarak, kimliklerini militanlardan ve işçi sınıfından gizlemeye neden uğraştları şimdi anlaşılıyor. Oportünistler daha Marksizm-Leninizm ABC'sini öğrenmek durumundadırlar.

Uluslararası burjuvazi ayrımı, yerli endüstri sermayesinin yeni gelişmeye başladığı dönemlerde yapılabilir. Ve bu, yerli endüstri sermayesi (ulusal burjuvazi) ile ticaret sermayesi (komprador burjuvazi) ayrımı anlamına gelir. Bu dönemde ticaret sermayesi, yerli endüstri sermayesinden *bağımsız* ve hatta *onu güden* bir güçtür.

Yerli endüstrinin güçlenmesi, iç pazarın bütünlenmesi yani kapitalizmin ilerlemesiyle artık endüstri sermayesinden bağımsız bir ticaret sermayesinden söz edilemez. Artık ticaret sermayesi, endüstri sermayesinin *güdümlü*dür. Doğaldır ki, bu dönemle birlikte ticaret burjuvazisi komprador, yerli endüstri burjuvazisi "ulusal" olarak değerlendirilemez. Ama *Atılım*'ın *sahte* teorik varsayımı nedeniyle değil. Artık endüstri sermayesinden bağımsız bir ticaret sermayesi yoktur ve komprador kategorisi kalkmıştır da ondan.

Buraya dek söylediklerimizden "ulusal burjuvazi"nin boyutları ortaya çıkıyor. "Uluslararası burjuvazi", "yerli endüstri" burjuvazisinin tümü değildir, küçük burjuvazi değildir. Geriye ne kalıyor? Endüstri, tarım ve ticaret alanında iş gören *küçük* ve *orta kapitalistler*. Yani *tekel dışı burjuvazi*.

Görüldüğü gibi, oportünistler "ulusal burjuvazi" kavramını tekel dışı burjuvazi için kullanıyorlar. Ya da başka deyişle, kendi kendileriyle tutarlı olabilmeleri için böyle kullanmaları zorunludur.

"Uluslararası burjuvazi"nin kapsamını küçük ve orta kapitalistler olarak belirleyince hemen ortaya çıkıyor ki, oportünistler "ulusal burjuvazi" kavramını *liberal burjuvazi* kavramı yerine kullanmaktadırlar. Çünkü "liberal burjuvazi" kavramının temsil ettiği toplumsal güç kapitalizmin gelişmesinden bu yana orta burjuvazi (küçük ve orta kapitalistler) dir. Liberal burjuva kavramının aynı toplumsal güçleri temsil ettiğini Le-

nin'in burjuva liberal Kadet Partisi'ni tanımladığı şu sözlerinde görebiliriz:

"Kadet Partisinin tüm tarihi ve özellikle son seçimler, bu partinin *sınıf* tabanını kapitalist çiftlikçilerin, orta burjuvazinin ve burjuva aydınlarının oluşturduğunu açıkça göstermiştir.

"Kadetler liberal burjuvazinin partisidir." (Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.12, s.179-180).

İşçinin Ses'nin yıllardır "ulusal burjuvazi" deyiminden kaçınmasının, onun yerine ısrarla liberal burjuvazi demesinin anlamı da buradadır.

Böylece, bir yanda "ulusal burjuvazi"yi, ülkenin nesnel gerekliliklerini dile getirebilen ve ana saldırıyı bu gerekliliklerin önünde engel oluşturan ana düşmana yöneltebilecek yetenekte burjuvazi olarak tanımladık. Türkiye'de toplumsal gelişmenin önünde duran ana düşman emperyalizm ve yerli finans kapitalidir.

Öte yanda, "ulusal burjuvazi"nin olabilecek tek kapsamını tekel dışı burjuvazi olarak belirlemiştik.

Asıl ele alınması gereken sorun, Türkiye'nin somutunda bu kapsamın bu tanımla temsil edip edemeyeceğidir. Bir başka deyişle, Türkiye'de tekel dışı burjuvaziye "ulusal burjuvazi" denebilir mi? Tekel dışı burjuvazinin, emperyalizm ve yerli tekelci burjuvaziyle belirli türden çelişkileri olduğu, hem teorik, hem pratik yönden açıktır. Bu çelişkiler tekel dışı burjuvaziye anti-emperyalist, anti-tekelci, devrimci bir güç yapıyor mu?

Konunun bu ikinci yönünü gelecek sayımızda ele alacağız. Daha önce dünyada "ulusal burjuvazinin genel gelişimine bakalım.

DÜNYADA "ULUSAL BURJUVAZİ" NİN GELİŞİMİ

Uluslararası burjuvazinin dünyadaki genel gelişmesini çok kısa olarak ele alacağımız bu bölümün amacı, burjuvazinin niteliğinin, ülkenin kapitalist gelişme aşamasına ve içinde yer aldığı dünya kapitalist ekonomisinin işleyişine bağlı olarak belirlendiğini gösterebilmektedir.

Emperyalist ülkelerde burjuvazi

Avrupa'da feodalite beşinci yüzyıldan onbeşinci yüzyıla dek uzanan süreyi, kapitalizm onaltıncı yüzyıldan uzanan süreyi kapsar.

Onbeşinci yüzyılın sonuna gelindiğinde eskiye oranla gelişmiş bir ticaret, para ekonomisi, kasabalar, kentler ve endüstri vardı. Yine de ulaşım güç, tehlikeli ve pahalıydı. Yöresel vergiler, gümrükler v.b. vardı. Ticaretin gelişmesi için artık daha geniş bölgelere güvenlik sağlayacak bir yapı, ulusal devlet temeli gerekiyordu.

Kapitalizmin gerçekten gelişebilmesi için, tarımda üreticinin işgücünden başka satacak birşeyi olmayan özgür emekçi olabilmesi için toprakla bağının kopması, serflikten vb. kurtulması gerekir. Kasabalarda da çirak ve kalfaların lonca sisteminin kısıtlamalarından kurtulmaları gerekir. Bu işin bir yönüdür. Öteki ve asıl yönü, üreticinin mülksüzleştirilmesidir.

Bu gerekleri yerine getirebilmek ve sonucunda toplumsal erki ele geçirebilmek için endüstri kapitalistleri hem

feodal ağalara karşı, hem de insanın insan tarafından özgürce sömürsünü engelleyen *loncalara* karşı savaş yürüttüler.

Tarımsal nüfusun mülksüzleştirilmesi endüstri sermayesi için iç pazarı genişletti. Eskiden kendi ürettiğinin bir kısmını kendi yiyen köylü, artık yok oluyordu. Yerini üretim araçlarından özgür proleter yığını alıyordu. Bunlar ücretli emeği oluşturuyordu. Ücret alacak, bu ücretle gereksinim malları satın alacaklardı. Bunları ücretle çalıştıracak olan kapitalist, tarımdan hammadde satın alacaktı. Mülksüzleşen köylülerin üretim araçlarını ele geçiren tarımcılar da artık üretim araçları için pazar oluşturuyordu. Böylece, tarımsal emekçilerin mülksüzleştirilmesi, toplumsal işbölümünü artırıyor ve iç pazarı genişletiyordu.

Kapitalizm böylece iç pazarı açıyordu, fethediyordu. Ama kendisi henüz *manifaktür* aşamasındayken bunu tam başaramaz. Manifaktür el tekniğine dayandığı için küçük üretimi bir alanda, bir biçimiyle yok etse bile, öteki alanda, bir başka biçimiyle geliştirir. Çünkü hammadde için buna gereksinim vardır.

İç pazarın tam fethini ancak büyük makina endüstrisi gerçekleştirebilir. Tarıma, kapitalizmin kalıcı temeli olan makinayı sokar, emekçiyi kalıcı biçimde mülksüzleştirir, tarımla endüstriyi kalıcı olarak ayırır. Kapitalizm, ancak fabrika (maşinofaktür) aşamasında ulusal üretimin tümüne egemen olabilir.

Endüstri kapitalistinin doğuşu çiftçide olduğu gibi ağır bir süreç içinde gerçekleşmedi. Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli nüfusun madenlerde köle gibi kullanılması, sömürgecilik, bu doğuşu çok hızlı bir süreç dönüştürdü.

Böylece emekle üretim aracı birbirinden tamamen koparıldı. Kapitalizm, sahibinin emeğine dayanan özel mülküyeti eriterek ayağa dikildi. Ve eski toplumu emek ve sermaye diye yeterince ayırınca, yani kendi ayakları üzerinde durmaya başlayınca bu kez mülksüzleştirme yeni ve değişik bir boyut aldı. Büyük balık küçük balığı yutmaya başladı.

Burjuvazinin gericileşmesi

Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda ticaret, endüstriyi devrimcileştirici bir etki yapıyor, güdüyordu. Ancak ticaret sermayesi ne denli güçlenirse, güçlensin, kendi başına kapitalizmin üretim biçimi olarak egemenliği anlamına gelemez. Ticaret meta dolaşımıdır ve meta üretimini, kapitalist üretimi geliştirir. Kapitalizm toplumsal üretime egemen olunca ise ticaret sermayesi endüstri sermayesinin güdümlüne girer. Ticaretin endüstriye etkisi üst yapının alt yapıya etkisine benzetilebilir. Temel olan alt yapıdır., bizim örneğimizde endüstridir.

Bu nedenle tarihsel olarak kapitalizm üretimde ağırlık kazanmaya başladıktan sonra, burjuvazi gerçek anlamda devlete el uzatabilmiştir. Bu dönemde el uzatabilecek burjuvazi ise endüstri burjuvazisidir. Onsekizinci yüzyılda manüfaktür ilerlemiş, endüstri devrimiyle makina endüstrisine geçiş başlamıştır. Aynı dönemde de *burjuva devrimleri* başlamıştır.

1760'larda endüstri devrimi başladı. Bu süreçte burjuvazinin devrimci rolü de açıkça ortaya çıktı. Artık kapitalizm toplumsal *üretimi* kavıyor,

artık burjuvazi kapitalist yollardan sermaye biriktiriyordu. Artık koca dünya pazarı, ticaret onun güdümündeydi. Ve artık burjuvazi devlete el atıyordu. Feodal kurumları tümüyle silip atmaya yöneliyordu. Bu dönemde burjuvazi devrimciydi.

Emperyalist ülkelerde burjuvazinin gelişimi, endüstri devriminden başlayarak üç dönemden geçmiştir. Lenin, *Sahte Bayrak Altında* (Lenin, c.21, s.146) adlı yazısında bu dönemleri işlemiştir.

Birinci dönem, 1760'lardan (ya da kesin bir tarih, 1789'dan) 1871'e dek olan dönemdir. 1789 Büyük Fransız Burjuva Devrimi ile 1871 Paris Komünü arası, Avrupa'da burjuvazinin yükseliş dönemidir. Geneliyle burjuva-demokratik, ve özeliyle burjuva-ulusal hareketler dönemidir. Feodal yapıların yıkıldığı, ulusal devletlerin ortaya çıktığı bu dönemde burjuvazi *devrimci*dir, ilerici. Toplumun ilerleyebilmesinin nesnel gereklerini saptayabilmiş ve bunları engelleyen ana düşmana karşı tüm gücüyle savaşmıştır. Bu anlamda 1871 Paris Komünü'ne dek Batı'da burjuvazi *ulusal burjuvazi* olarak nitelenebilir.

Bu dönemin gösterdiği başka önemli sonuç da, burjuvazinin gerçekten devrimci olabilmesi için endüstri burjuvazisi olması gerektiğidir.

İkinci dönem, 1871'den 1914 Birinci Emperyalist Dünya Savaşı'na dek olan arayı kapsar. Bu dönem, kapitalizmin tüm egemenlik ve emperyalizme yükselme dönemidir. Serbest rekabetçi kapitalizm, yerini finans-kapitale, *emperyalizme* bırakmaktadır. Marks'ın dediği gibi, kapitalizm ayakları üstüne dikildiği anda gericileşmeye başlamıştır. Bu dönüşümle birlikte burjuvazi artık, "ulusal burjuvazi" tanımındaki burjuvazi değildir.

Üçüncü dönem, emperyalizmin olgunlaştığı dönemdir. Emperyalizmin çöküşü ve sosyalist devrimler çağıdır ve de burjuvazinin yeri aynen eski feodallerin yeridir. Yıkılması gereken gericilik odağıdır. Finans-kapital artık *tüm* kapitalist sermaye katlarını *kendine bağlamıştır*.

Emperyalist ülkelerde, ikinci dönemle birlikte artık burjuvazi genelinde ilerici işlevini terketmiştir. Finans-kapitalin egemenliği sonucunda, tekeller dışındaki burjuvazi, yani *tüm kapitalist sermaye giderek emperyalizmin safına geçmiştir*. Finans-kapital öyle güçlü bir sermaye, öyle güçlü bir ekonomik ağıdır ki, başka türlü zaten düşünülemez.

Bu söylediklerimizi Lenin'in şu sözlerinden izleyebilirsiniz:

"Bir yanda birkaç elde toplanan finans-kapitalin çok büyük boyutları ve bunun sonucu olarak yalnız küçük ve orta kapitalistleri değil, çok küçük kapitalistleri ve küçük patronları da kendine bağımlı kılan olağanüstü yoğun ve yaygın bir ilişkiler ve bağımlılıklar ağına yaratılması, öte yanda dünyayı paylaşmak ve başka ülkeler üzerinde egemenlik kurmak için başka ulusal devletlerin finans guruplarına karşı giderek sertleşen savaşım, *mülk sahibi sınıfların tüm*den emperyalizmin yanına geçmesini getiriyor." (Lenin, c.22, s.285)

Az gelişmiş ülkelerde ulusal burjuvazi

Emperyalizmin dünyaya yayılmasıyla birlikte, metropeller dışında kalan

geniş alanlarda kapitalizm gelişmiş, ulusal bilinç doğmuş, uluslaşma yükselmiştir. Kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle bir yanda sömürgeleştirme hızla yayılırken, öte yanda yine emperyalizmin getirdiği bir sonuç olarak sömürgelerde hızla yayılan kapitalizm anti-sömürgeci savaşı yükseltmiştir. Böylece "eski dünya"nın dışında kalan Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geniş alanları ilk kez "tarih sahnesine" çıkmışlardır.

Sömürge ve yarı sömürgelerde emperyalizme ve onun ülke içi ajanlarına karşı savaş, tarihsel olarak *iki aşamadan* oluşmuştur. En başta sömürgecilik zincirini kırmak ve emperyalizmden siyasal bağımsızlığını kazanmak. İkinci aşama ki geri kalmış ülkelerin, eski sömürge ya da yarı-sömürgelerin bugün içinde buldukları aşamadır, emperyalizmden ekonomik bağımsızlığı kazanma aşamasıdır.

Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizme karşı verdikleri savaşımın ilk aşamasında, ulusal kurtuluş aşamasında, siyasal bağımsızlık aşamasında ulusal burjuvazi belirli bir olumlu rol oynamıştır. Çünkü bu dönem yerli endüstri burjuvazisinin yeni yükseldiği, egemen kesim durumunda olan komprodor burjuvaziyle çatıştığı, henüz toplumu ilerletme işlevinin sonuna gelmediği bir dönemdir.

Ne var ki, az gelişmiş ülkelerin emperyalizme karşı verdikleri savaşım ulusal bağımsızlık aşamasında durmadı. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizmden siyasal bağımsızlığı kazanmalarıyla ulusal kurtuluş hareketleri *dünya çapında* ikinci aşamaya, ekonomik bağımsızlık için savaşım aşamasına yükseldi.

Böylece, bu ülkelerde devrimin kapsamı değişti. Bu ülkelerin çoğunda henüz feodalite tasfiye olmamış, kapitalizm yeterince gelişmemiştir. Bu özellikler, liberal burjuvazinin yine destekleyebileceği bir dizi dönüşümleri gündemde tutuyor. Öte yanda emperyalizmle olan çatışma, artık uluslararası kapitalist işbölümü sistemini ilgilendiren bir çatışmadır. Bugün "bu çatışma, kapitalist dünyadaki üretim güçlerinin gelişme gereksinimiyle, emperyalist sosyo-ekonomik ilişkilerin dar sınırları arasındaki genel çelişkinin bir parçası" (K.N. Bruters, "Günümüzde Ulusal Kurtuluş Hareketinin Bazı Özgün Nitelikleri", Asia in Soviet Studies, Moskova 1969, s.79) olmuştur.

Az gelişmiş ülkelerin bugün içinde buldukları devrim aşaması, ilk aşamaya göre çok daha ileri amaçlar taşıyor. Bu ülkelerde kapitalizmin gelişme hızına bağlı olarak demokratik devrimle sosyalist devrim giderek birbirine daha yakınlaşıyor. Ve bu ülkelerdeki devrimler yine ülkenin kapitalist gelişme düzeyine bağlı olarak değişen ölçülerde daha başından anti-kapitalist öz taşıyor. Tüm bu gelişmeler, bu ülkelerde ulusal-liberal burjuvazinin oynayacağı olumlu rolü buduyor. Bunlar her radikal reformda kendi çıkarlarına bir tehdit görüyorlar.

Görüldüğü gibi, az gelişmiş ülkelerde liberal burjuvazi oldukça ilginç bir durum göstermektedir. Bu ülkelerde kapitalizmin gelişmişlik derecesine göre potansiyeli değişiyor. Kapitalizmin daha az geliştiği yerlerde, geneliyle, emperyalizmden kurtuluş savaşımının birinci aşamasındaki *benzer* olumlu bir rol oynaması olanağı yok değildir. Oysa kapita-

lizmin geliştiği, işçi sınıfının savaşa atıldığı ülkelerde (ki az gelişmiş ülkelerin çoğunluğu giderek bu aşamaya yükseliyor) ulusal-liberal burjuvazisi, bu savaşıma destek verebilecek yetenekten yoksundur (M. Ryndina, et al, *Kapitalizmin Siyasal Ekonomisi*, İngilizce basım, Moskova 1974, s.271) Ve bu iki ucun arasında bir yerlerde duran çok ülke vardır.

Özetlersek ve genelleme yapmaya çalışırsak, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde, siyasal bağımsızlığı kazanma, iç pazarı bütünleme, uluslaşma ve ulusal devletlerin kuruluş aşaması olan ilk aşamada liberal burjuvazi olumlu bir rol oynamıştır. Ama ikinci aşamada, emperyalizmden ekonomik kurtuluş aşamasında aynı rolü oynaması olanaksızdır. Yine de bu kuşaktaki ülkelerin her birinin somutunda, genel demokratik, anti-feodal görevlerin kapsamı içinde bakmak gerekir. Tersi bir tutum, devrim davasına zarar verir.

Geçiş kuşağı ülkelerinde tekeldışı burjuvazi

"Dünyanın emperyalizm tarafından sömürülen ülkeleri de bir bütün değildir. Onların da çeşidi var. Lenin'in dediği gibi, kapitalist dünyada 'güç, ekonomik ve siyasal gelişme derecesine göre değişir.' Bu anlamda bir güç ayrımının, farklılaşmanın sömürülen kapitalist ülkeler arasında olmadığı düşünülemez.

"'Geçiş kuşağı' adını verebileceğimiz ülkeler, gelişmiş ülkelerle az gelişmişler arasında orta bir yerde duruyorlar. Bu ülkeler, öteki az gelişmiş ülkelere oranla, hayli yüksek gelişme tempolarına sahiptir. Ve bunların çoğu, örneğin Türkiye ve birçok Latin Amerika ülkesi, kapitalizmin genel bunalımının birinci evresinde belli bir endüstrileşme çabasında bulunabilmiş ülkelerdir. Hindistan, Pakistan, Türkiye, İran, Yunanistan, Filipinler, Mısır, Brezilya, Venezüella, Arjantin, Meksika, Portekiz, Güney Kore, Malezya vb., genel olarak bu kuşakta yer alıyor" (*Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*, 4. basım, s.40-41).

İşte bu geçiş kuşağı ülkeleri, ekonomik-toplumsal yönden az gelişmiş ülkelerle emperyalist ülkeler arasında bir yerde durmaktadırlar. Oysa kapitalizmin ulaştığı gelişme aşaması "ulusal burjuvazi" konusunda bu ülkeleri aşağı yukarı emperyalist ülkelerle aynı yere koymaktadır.

Geçiş kuşağı ülkelerinde, yerli-yabancı tekellerin egemenliği altındaki bir ekonomik yapıda orta ve küçük kapitalist sermaye, giderek tekelci sermayenin eklentisi gibi bir işlev görür. Aynı yerli, tekellerin emperyalizmin "taban örgütü", "ilçe örgütü" olarak çalışması gibi, bu sermaye gurubu da yerli ve yabancı tekellerin "taban örgütü" gibi işlev görmektedir. Bu işleyiş, tekeldışı burjuvazinin tekellilerle olan çelişkilerini ortadan kaldırmaz ama bu çelişkilerin yapısını, çerçevesini, sınırlarını belirler. Bu söylediklerimiz, geçiş kuşağı ülkelerinde tekeldışı burjuvaziye devrimci olmayan (daha doğrusu *devrime karşı*) bir yapı veren en önemli *ekonomik olgudur*.

Geçiş kuşağı ülkelerinde, hızla gelişen kapitalizm, kendi mezar kazıcısını da hızla geliştirmiştir. Bu ülkelerde genişlemesine ve derinliğine güçlü bir işçi sınıfı çıkmış, ekonomik

ve siyasal örgütleri eliyle savaşıma dalmıştır. Burjuvazinin iç çelişkileri ne olursa olsun, *uzlaşır* çelişkilerdir. Hangi kesimi olursa olsun, proletaryadan ölesiye korkacağı bilinen bir gerçektir. İşte toplumsal yaşamda güçlü, örgütlü, disiplinli, savaşkan bir proletaryanın yer alışı, bu ülkelerde tekeldışı burjuvaziye proletaryaya, devrime karşı bir güç yapan en önemli *toplumsal ve siyasal olgudur*.

Günümüz dünyasının en büyük gerçeği, dört kıtaya yayılmış sosyalist sitemdir. Başını Sovyetler Birliği'nin çektiği dünya sosyalist sistemi, uluslararası alanda enternasyonal proletaryanın dünya burjuvazisinin karşısına dikilmiş, devletleşmiş gücüdür. Emperyalizm-sosyalizm çelişkisi günümüz dünyasının, herşeyi belirleyen ana çelişkisidir. Bu durum, tekelci ya da tekeldışı burjuvazideki, genel dünya çapında, safları proletaryaya karşı sıklaştırma "bilincini" artırmaktadır. Emek-sermaye çelişkinin uluslararası planda yansımaları olan emperyalizm-sosyalist sistem çelişkisi derinleşip keskinleştikçe, bu çelişki uluslararası ve ulusal düzeylerde burjuvazinin iç çelişkilerini daha geriye itici bir rol oynamaktadır. Bu rol doğal olarak emperyalist güçlerin sonra en güçlü olarak geçiş kuşağında ortaya çıkmaktadır. Bu ülkeler, emperyalist ülkelerden sonra kapitalizmin en çok geliştirdiği ülkelerdir. Bu söylediklerimiz de, geçiş kuşağı ülkelerindeki tekeldışı burjuvaziye proletaryaya ve devrime karşı yapan en önemli *uluslararası olgudur*.

Bu ülkelerde bir yandan *ekonomik* olgular, öte yandan çeşitli *toplumsal* ve *siyasal* olgular, sonra *uluslararası* olgular, tekeldışı burjuvaziye ilerici, devrimci bir güç olmaktan çıkmıştır. Burjuvazinin bu kesimi giderek hem toplumsal, hem siyasal anlamda özerkliğini (eğer kaldıysa), yitirmektedir.

Genelleme

Buraya dek söylediklerimizden çıkan bir temel yargı vardır. Burjuvazinin ya da çeşitli kollarının ilericiliği, devrimciliği, ulusallığı *en başta kapitalizmin gelişme düzeyi* ile belirlenir.

Bir ülkede kapitalizmin önünde duran engelleri temizlemek gündemdeyse, kapitalizm yeni geliyorsa, o ülkede ulusal burjuvaziden söz edilebilir. Oysa bir ülkede kapitalizm egemen üretim biçimi olmuşsa, o ülkede burjuvazi giderek güçsüzeleşir. Ekonomiyi tekeller ahtapot gibi sarmışsa, o ülkede burjuvazinin *hiçbir kesiminin*, toplumun nesnel gerekliliklerine yanıt verebilmesi, ana düşmana karşı darbe vurabilmesi beklemez. Çünkü bu, kapitalizme darbe vurma, sosyalizme yürümek anlamına gelir.

Yukarıda değindiğimiz temel yargının, bir de toplumsal-siyasal düzeyde yansımaları vardır. Burjuvazinin ya da çeşitli kollarının ilericiliği, devrimciliği, ulusallığı *proletaryanın bağımsız bir güç olarak ortaya çıkmış olup olamaması* ile belirlenir.

Bir ülkede işçi sınıfı bağımsız bir güç olarak toplumsal ve siyasal yaşamda yer almışsa (ki bu ancak fabrika aşamasıyla olabilir) artık burjuvazinin *hiçbir kesiminden* devrimci olması beklenemez. İşçi sınıfının bağımsız olarak siyaset sahnesine çıktığı anda burjuvazi gerileşir. Proletaryanın böyle bir güce eriştiği bir toplumda, burjuvazinin *hiçbir*

kesimi ana düşmana (emperyalizme ve tekellere) kararlı darbe vuramaz. Bu, kendi bindiği dalı kesmesi anlamına gelir.

Ulusal burjuvazi konusuna bu genelleme ışığında bakarsak, görürüz ki, bugün ileri kapitalist-emperyalist ve orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerde, tanımındaki özelliklere sahip bir ulusal burjuvazi *yoktur*. Tekeldışı sermaye vardır ve tekeldışı sermayeyle belirli bir çelişkisi de vardır. Ne var ki bu çelişki tekeldışı sermayenin tekeldışı sermaye üstündeki binlerce ekonomik bağla sağlanmış hegemonyasından doğan bir çelişkidir. Bu nedenle, emperyalist ülkelerde tekeldışı burjuvazi ne ekonomik, ne toplumsal, ne siyasal açıdan özerk bir güç değildir. Geçiş kuşağı ülkelerinde ise hemen hemen özerk bir güç değildir. "Ulusal burjuvazi" açısından iki ülkeler topluluğu arasındaki fark, niteliksel değil, *nicelik* farkıdır.

Az gelişmiş ülkeler topluluğuna gelince, yukarıda söylediklerimizden, kapitalizmin en az geliştiği ülkelerde küçük ve orta sermaye devrimci bir güçtür sonucuna varmamak gerekir. Bugün hiçbir ülkede klasik tanımında ulusal burjuvazi bulunmaz. İçinde yer aldığı çağ ve yaşadığı kapitalist gelişmenin dinamiği, klasik ulusal burjuvazinin yer aldığı çağdan çok farklıdır.

Böyle ülkelerde, ulusal-liberal burjuvazinin emperyalizme gerçekten karşı olduğunu, ülkeyi emperyalizmden kurtarmaya savaşaacağını düşünmek saçmadır. Uluslararası kapitalist ekonomik ilişkiler sistemi *entegrasyon* demektir. Öyle bir entegrasyon ki, ve de öyle bir enternasyonal güçler dengesi altında gelişiyor ki, ne denli az gelişmiş olursa olsun, hiçbir kapitalist ülkede hiçbir sermayeci sınıf, artık emperyalizmin ekonomik ilişkileri dışında varolamaz.

Kapitalizmin ulusal burjuvazi eliyle ilk olarak geliştirildiği Avrupa'nın o döneminde, o ülkelerde değil de, emperyalizmin az ve orta gelişmiş ülkelerde kapitalizmi baştan kendine bağlayarak geliştirdiği dönemde ve ülkelerdeyiz. Bugün, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerin, ileri kapitalist-emperyalist ülkelerin ilk dönemlerde geçirdiği ekonomik gelişme aşamalarından geçeceğini düşlemek hem en ufak bir teorik olasılıktan uzaktır, hem de hiçbir ülkenin pratiğince kanıtlanmamaktadır. O ülkelerde klasik kapitalist gelişme, feodal toplumdaki adım adım yürüyerek gelişti. Bu ülkelerde ise kapitalist gelişme emperyalizm eliyle baştan kapitalizmin dünyada genel olarak vardığı tekeldışı-kapitalizm aşamasının biçimleri ile ortaya çıkıyor.

Bu ekonomik-teorik çözümlemenin çok önemli bir siyasal sonucu vardır: Eğer dünya kapitalist sistemi, az ve orta gelişmiş ülkeleri bir ilişkiler ağı içinde bütünlenmişse, ve artık emperyalizmden bağımsız klasik tipte bir ulusal kapitalist gelişmeye yaşamda yer yoksa, bu demektir ki, artık çağdaş tekeldışı kapitalizmin yapısı az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerde ve özellikle orta gelişmiş ülkelerde *klasik anlamında özerk* bir ulusal burjuvazinin biçimlenmesine olanak vermez. Bu nedenle, bırakın yerli-yabancı tekellere karşı olan ileri demokratik halk devrimini, ulusal demokratik devrimlerde (yani anti-emperyalist, anti-feodal devrimlerde) bile devrime aktif katılabilecek bir ulusal burjuvazi bulabilmek güçtür.